

Frågor & svar avseende hantering av anställdas immateriella rättigheter vid Region Stockholm.

Innehållsförteckning

1. Vilka immateriella rättigheter kan uppkomma i ett anställningsförhållande i Region Stockholm? 3
2. Hur regleras arbetsgivares och arbetstagares patenträtt som kan uppkomma i ett anställningsförhållande i Region Stockholm? 3
3. Hur regleras arbetsgivares och arbetstagare upphovsrätt som kan uppkomma i ett anställningsförhållande i Region Stockholm? 4
4. Hur regleras arbetsgivares och arbetstagares mönsterrätt som kan uppkomma i ett anställningsförhållande i Region Stockholm? 5
5. Vad innebär det s.k. lärarundantaget? 6
6. Är utdelning av medel från innovationsfonden till anställda eller verksamheter som ska utveckla innovationer ok enligt kommunallagen? 6
7. Vad är ett s.k. fribrev? 7
8. I vilka fall kan det vara OK att avyttra ett projektresultat?.....7

1. Vilka immateriella rättigheter kan uppkomma i ett anställningsförhållande i Region Stockholm?

Patenträtt, mönsterrätt och upphovsrätt är exempel på immateriella rättigheter som kan uppkomma inom ramen för en anställning. Det kan exempelvis röra sig om produkter, hjälpmedel i vården, appar av olika slag och utformningen av produkter.

2. Hur regleras arbetsgivares och arbetstagares patenträtt som kan uppkomma i ett anställningsförhållande i Region Stockholm?

I lagen (1949:345) om rätten till arbetstagares uppfinningar (LAU) finns bestämmelser om arbetsgivarens rätt till en arbetstagares patenterbara uppfinningar. Det handlar om uppfinningar som ger tekniska lösningar på ett problem och som uppnår immaterialrättsligt skydd som patent genom registrering, se patentlagen (1967:837).

Enligt LAU kan anställdas patenterbara uppfinningar delas in i tre kategorier: *forskningsuppfinningar*, *andra tjänsteuppfinningar* och *övriga uppfinningar*. Indelningen av uppfinningarna har att göra med vilken typ av anställning det är fråga om.

Forskningsuppfinningar: Om forsknings- eller uppfinningsverksamhet utgör den huvudsakliga arbetsuppgiften för en arbetstagar och om en uppfinning tillkommit såsom resultat av denna verksamhet har Region Stockholm rätt att inträda som ägare till den s.k. forskningsuppfinningen. Detsamma gäller om uppfinningen utgör en lösning på en i tjänsten förelagd och närmare angiven uppgift. Detta förutsätter att uppfinningens utnyttjande faller inom Region Stockholms verksamhetsområde.

Andra tjänsteuppfinningar är uppfinningar som tillkommit i annat samband med anställningen än i forsknings- och uppfinningsverksamhet. I sådana fall har Region Stockholm rätt att använda uppfinningen i sin verksamhet under förutsättning att uppfinningens utnyttjande faller inom Region Stockholms verksamhetsområde. Det blir alltså frågan om en slags nyttjanderätt som tillfaller Region Stockholm. Andra har dock också rätt att nyttja uppfinningen. Dessutom gäller enligt lagen att Region Stockholm har företräde framför andra att förvärva äganderätt till uppfinningen genom att träffa en överenskommelse med den anställde.

PM
2019-11-23

RS 2020-0470-3

Övriga uppfinningar är enligt lagen uppfinningar vars utnyttjande faller inom Region Stockholms verksamhetsområde men som tillkommit utan samband med anställningen. I dessa fall har Region Stockholm företrädare framför andra att inom viss tid genom överenskommelse med arbetstagaren förvärva önskad rätt till uppfinningen, dvs. en optionsrätt att träffa avtal om licensrätt.

En arbetstagare som utvecklar en uppfinning som faller inom Region Stockholms verksamhetsområde ska omgående lämna underrättelse om detta till närmaste chef eller till annan utsedd kontaktperson. Patenterbara uppfinningar ska skriftligen anmälas av medarbetaren till närmaste chef.

3. Hur regleras arbetsgivares och arbetstagare upphovsrätt som kan uppkomma i ett anställningsförhållande i Region Stockholm?

Enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (URL) har den som skapat ett litterärt eller konstnärligt verk upphovsrätt till verket. Det kan exempelvis vara frågan om skönlitterära eller beskrivande framställningar i skrift eller tal, alster av bildkonst, musikaliska eller sceniska verk, fotografiska verk och datorprogram. Upphovsrätt innefattar (med vissa inskränkningar) rätt att förfoga över verket genom att framställa exemplar av det och genom att göra det tillgängligt för allmänheten. Upphovsrätt uppkommer i och med skapandet av verket. Upphovsrätter behöver alltså inte registreras för att uppkomma. En del av upphovsrätten är den s.k. ideella rätten. Den ideella rätten till ett verk innebär en rätt att bli namngiven som upphovsman och rätt att motsätta sig kränkande förändringar av verket.

Arbetsgivarens rätt till en anställds upphovsrätt är inte reglerat i lag, förutom vad avser datorprogram.

Enligt 3 kap 40 a § URL gäller att upphovsrätten till ett datorprogram, som skapats av en arbetstagare som ett led i dennes arbetsuppgifter eller efter instruktioner från arbetsgivaren, övergår till arbetsgivaren, såvida inte något annat har avtalats. Det innebär att Region Stockholm har äganderätt till ett datorprogram som skapas av en medarbetare, om medarbetarens arbetsuppgifter innefattar att utföra sådant arbete. Region Stockholms rätt omfattar i dessa fall hela upphovsrätten till datorprogrammet.

För andra upphovsrättsliga verk än datorprogram är arbetsgivarens rätt reglerad i URL. Frågan om arbetsgivaren har fått rätt till upphovsrätten får istället prövas utifrån anställningsavtalets innehåll. Arbetsgivaren kan också i vissa fall hänvisa till s.k. konkludent handlande mellan parterna,

PM
2019-11-23

RS 2020-0470-3

dvs. hur arbetsgivare och arbetstagare agerat i det enskilda fallet, eller branschens allmänna villkor och sedvänja, men måste visa att dessa omständigheter föreligger och att äganderätten övergått till arbetsgivaren.

Genom praxis och juridisk litteratur har det vidare utvecklats en allmän princip som innebär att det genom anställningsavtalet är underförstått att vissa av upphovsmannens upphovsrättsliga befogenheter över verket överförs till arbetsgivaren, i den mån det finns något samband mellan anställningen och verkets tillkomst och beroende av hur starkt sambandet är, den s.k. tumregeln. Rätten innebär ett nyttjande av arbetsresultatet inom den verksamhet som arbetsgivaren bedriver och någon äganderättsövergång sker inte.

Mycket förenklat kan alltså sägas att Region Stockholm normalt har rätt att i vart fall nyttja upphovsrättsliga verk som skapats av medarbetare i tjänsten obehindrat.

Eftersom det ändå kan uppstå diskussioner kring frågan om ägande- respektive nyttjanderätt till upphovsrättsliga verk är det lämpligt att eventuella rättigheter regleras i avtal mellan Region Stockholm och den anställde.

4. Hur regleras arbetsgivares och arbetstagares mönsterrätt som kan uppkomma i ett anställningsförhållande i Region Stockholm?

Med mönster avses en produkts eller produktfels utseende, som bestäms av själva produktens detaljer eller av detaljer i produktens utsmyckning, särskilt vad gäller linjer, konturer, färger, former, ytstrukturer eller material.

Mönsterskydd uppstår genom registrering. Av mönsterskyddslagen (1970:485) följer att den som har skapat ett mönster (formgivaren), eller den till vilken formgivarens rätt har övergått, genom registrering kan få ensamrätt till mönstret (mönsterrätt).

Arbetsgivarens rätt till en anställds mönsterrätt är oreglerad. Mönster som framställts av en medarbetare som ett led vid utförande av dennes arbetsuppgifter eller efter instruktioner från Region Stockholm bör dock normalt anses tillhöra Region Stockholm när avtal saknas.

5. Vad innebär det s.k. lärarundantaget?

Vad gäller patent finns en regel i lagen om rätten till arbetstagares uppfinningar LAU som innebär att lärare vid universitet och högskolor inte omfattas av lagen, det s.k. lärarundantaget. Lärare med anställning vid universitet eller högskolor har alltså fullständig rätt till sina patenterbara uppfinningar.

För upphovsrättsliga verk finns ingen reglering i lag om lärarundantag. Det upphovsrättsliga lärarundantaget är baserat på sedvänja, som kan skilja sig mellan olika universitet och högskolor.

Lärarundantaget får betydelse för de personer som har s.k. förenad anställning i Region Stockholm. Sådana förenade anställningar består vanligtvis av en tredjedel undervisning som lärare, en tredjedel forskning och en tredjedel klinisk verksamhet som exempelvis läkare.

De personer som har förenad anställning omfattas av lärarundantaget i egenskap av lärare och forskare, medan hälso- och sjukvårdsanställda som även innehar en tjänst vid universitet eller högskola inte omfattas av undantaget i sin kliniska verksamhet. Detta gäller för även för upphovsrätt och mönsterrätt.

6. Är utdelning av medel från innovationsfonden till anställda eller verksamheter som ska utveckla innovationer ok enligt kommunallagen?

Utdelning av medel till innovativa projekt inom Region Stockholm kan sägas utgöra bidrag till verksamheter som syftar till att tillgodose det allmänna intresse som en region ska bedriva, nämligen att medverka vid finansiering, planering och genomförande av kliniskt forskningsarbete på t.ex. hälso- och sjukvårdens område.

Utdelning av fondmedel till anställda och verksamheter får anses kompetensenlig så länge Region Stockholm säkerställer att eventuella immaterialrätter som tillfaller Region Stockholm enligt lag också tillfaller Region Stockholm genom villkor för utdelningen. Om Region Stockholm inte säkerställer att sådana immaterialrätter tillfaller Region Stockholm finns en risk att Region Stockholm ansett ha gynnat enskild på ett otillbörligt sätt.

7. Vad är ett s.k. fribrev?

Fribrev kan i grunden definieras som ett avtal mellan Region Stockholm och en anställd om att Region Stockholm inte gör några anspråk på innovationen som den anställde utvecklat inom ramen för sin anställning, och att det därmed står den anställde fritt att utveckla och kommersialisera innovationen på det sätt den anställde väljer.

Ett fribrev kan exempelvis upprättas när en anställd vill få bekräftat att Region Stockholm inte har någon immaterialrättsligt ägande- eller nyttjanderätt till innovationen enligt lag. Det kan också vara aktuellt att upprätta ett fribrev i sådana fall där det är tveksamt vilken rätt Region Stockholm har till innovationens immateriella rättigheter. I de fall en uppfinning inte faller inom ramen för Region Stockholms verksamhetsområde kan det också vara aktuellt att upprätta ett fribrev. I bedömningen ingår också att bedöma nyttan för invånarna och innovationens utvecklingspotential.

Ett avtal om fribrev bör innehålla villkor om att den anställde inte tillåts arbeta med innovationen på arbetstid eller att använda Region Stockholms utrustning vid utveckling och kommersialiseringen av innovationen.

8. I vilka fall kan det vara OK att avyttra ett projektresultat?

Eftersom Region Stockholm inte får bedriva verksamhet med vinstsyfte finns argument för att påstå att Region Stockholm inte ska eller får bedriva verksamhet som syftar till att kommersialisera och göra förtjänst på de projekt som genereras med medel från Innovationsfonden eller annars som en del av utvecklingen som sker inom ramen för sin anställning.

Enligt huvudregeln får Region Stockholm endast undantagsvis gå ut med våra interna tjänster och produkter på den allmänna marknaden och där konkurrera med det enskilda näringslivet. I vissa fall kan dock det bästa för innovationens framtid vara att för Region Stockholms säljer äganderätten med beaktande av de begränsningar som finns. Region Stockholm får dock inte överdimensionera sin verksamhet, och det blir besvärligt från ett kompetens- och konkurrensperspektiv om det har etablerats en verksamhet med det uttryckliga eller underförstådda syftet att förse marknaden med produkter. Med det sagt kan regionens tillhandahållande en produkt eller tjänst inom ramen för kompetensenlig verksamhet i vissa särskilda fall vara tillåtet, om det finns en naturlig anknytning till och ett kvalificerat samband med den kompetensenliga verksamheten — den s.k. sambandsregeln.